

วิชา เศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy) PPS 2108

อาจารย์บริบูรณ์ ฉลอง(อ.หนุ่ม)

โครงการความร่วมมือทางวิชาการ
ระหว่างกองทัพบกกับมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

(ครั้งที่ 1 ภาคปกติ จันทร์ - ศุกร์)

Tel.0623199591 , e-mail : boriboon_c@hotmail.com

คำอธิบายรายวิชา PPS2108

วิชา เศรษฐศาสตร์การเมือง

(Political Economy)

ระบบเศรษฐกิจการเมือง ระบบทุนนิยมโลก โดยวิเคราะห์นโยบาย บทบาท และพฤติกรรมของรัฐ การรวมกลุ่มระหว่างรัฐ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการค้าการลงทุน รวมทั้งอิทธิพลของพลังต่างๆ ตลอดจนประเด็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อนโยบายของรัฐ

จุดมุ่งหมายของรายวิชา

1.1 เพื่อให้นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจและสังคม ลัทธิและอุดมการณ์ทางเศรษฐกิจ ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมือง

1.2 เพื่อให้นักศึกษามีความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล สามารถบูรณาการความรู้ทางการเมืองและเศรษฐกิจ เพื่อวิเคราะห์และทำความเข้าใจกับปัญหาและสถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไทยในปัจจุบัน

คาบที่	หัวข้อ	จำนวน (ชั่วโมง)
1	อธิบาย Course Syllabus ข้อตกลงเรื่องการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล บทที่ 1 ความหมาย และขอบเขตของวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง – จุดมุ่งหมายในการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง	3
2	บทที่ 2 ปัญหาของความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจกับการเมือง และสังคม	3
3	บทที่ 3 ความรู้เบื้องต้นทางเศรษฐศาสตร์ – ความเป็นมา ความสำคัญและแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ – ระบบเศรษฐกิจแบบต่างๆ	3
4	บทที่ 3 ความรู้เบื้องต้นทางเศรษฐศาสตร์ – เงิน และสถาบันทางการเงิน – นโยบายการคลัง	3
5	บทที่ 3 ความรู้เบื้องต้นทางเศรษฐศาสตร์ – นโยบายการคลังและงบประมาณแผ่นดิน	3
6	บทที่ 4 กรอบแนวทางการศึกษาวิเคราะห์ ลัทธิและสำนักคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมือง – แนวคิดลัทธิจะนิยม (The Realist Perspective) – ลัทธิและสำนักคิดเทวสิทธิ์ และระบบศักดินา	3
7	บทที่ 4 – ลัทธิและสำนักคิดสมบูรณาญาสิทธิ และพาณิชย์นิยม(Mercantilism) – ลัทธิและสำนักคิดจักรวรรดินิยม(Imperialism)	3
8	สอบกลางภาค	3
9	บทที่ 5 แนวคิดเสรีนิยม (The Liberal Perspectives) – ลัทธิและสำนักคิดเสรีนิยมคลาสสิก (Classical Liberalism) – ลัทธิและสำนักคิดเสรีนิยม (Liberalism) และ เสรีนิยมใหม่ (Neo – Liberalism) – จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ กับแนวคิดเศรษฐศาสตร์มหภาค	3
10	บทที่ 5 – ลัทธิและสำนักคิดแนวทางสถาบัน (Institutionalism) – ลัทธิและสำนักคิดการคาดคะเนอย่างมีเหตุผล (Rational Choice School)	3

คาบที่	หัวข้อ	จำนวน (ชั่วโมง)
11	บทที่ 5 (ต่อ) – ลัทธิและสำนักคิดมาร์กซิสม์ (Marxism) – ลัทธิและสำนักคิดมาร์กซิสม์ใหม่ (Neo-Marxism) – ลัทธิและสำนักคิดจักรวรรดินิยมใหม่ (Neo-Imperialism)	3
12	บทที่ 6 ความสัมพันธ์ของการเงินระหว่างประเทศ – สถาบันการเงินระหว่างประเทศ – ความสัมพันธ์ของการค้าระหว่างประเทศ – ทฤษฎีการค้า – องค์การการค้าระหว่างประเทศ	3
13	บทที่ 7 บรรษัทข้ามชาติ – ความสำคัญของบรรษัทข้ามชาติ MNCs	3
14	บทที่ 8 การพัฒนาระหว่างประเทศ – การพัฒนาและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา – หนี้และปัญหาการเงินระหว่างประเทศในปัจจุบัน	3
15	แนวคิด ปัญหา และประเด็นด้านเศรษฐศาสตร์การเมืองในปัจจุบันและอนาคต	3
16	สอบปลายภาค	3
รวม		48

แนวทางการเก็บคะแนน (100 คะแนน)

หัวข้อ	เนื้อหา	คะแนน
1.ทั่วไป	การบ้าน	30
2.สอบกลางภาค	ข้อสอบอัตนัย 4 ข้อๆ ละ 5 คะแนน	20
3.จิตพิสัย	การเข้าเรียน กับ การมีส่วนร่วม	10
4.สอบปลายภาค	จำนวน 4 ข้อๆ ละ 10 คะแนน	40

หนังสืออ่านเพิ่มเติม

- บุญศักดิ์ แสงระวี, “เศรษฐศาสตร์การเมือง”
- ทวี หมื่นนิกร, “เศรษฐศาสตร์จึงต้องเป็นเศรษฐศาสตร์การเมือง”
- ทวี หมื่นนิกร, “เศรษฐศาสตร์การเมืองและสถาบันสำนักท่าพระจันทร์”
- วิทยากร เชียงกุล, “คำอธิบายศัพท์เศรษฐศาสตร์การเมือง”
- รัตนา สายคณิต และคณะ, “เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น”
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, “เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น”
- อนุสรณ์ ลิ้มมณี “ทฤษฎีเศรษฐกิจการเมืองยุคปัจจุบัน”
- อรรถกฤต ปัจฉิมนันท์ , “แนวคิดทฤษฎีว่าด้วยเศรษฐศาสตร์การเมือง (THEORY OF IDEAS FOR POLITICAL ECONOMY)”
- อรรถกฤต ปัจฉิมนันท์ , เศรษฐศาสตร์การเมืองสำหรับการบริหารและจัดการสาธารณะสมัยใหม่

สารบัญ

อธิบาย Course Syllabus ข้อตกลงเรื่องการเรียนรู้การสอน การวัดผลและประเมินผล

บทที่ 1 ความหมาย และขอบเขตของวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง

- บทนำ
- วิวัฒนาการ ความหมาย และขอบเขตของวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง

ความหมาย และขอบเขตของวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง (1)

บทนำ

คำว่า เศรษฐศาสตร์การเมือง (Political economy) นั้น มีความหมายกว้างขวางมาก โดยคำจำกัดความจึงเป็นได้หลากหลายทาง ในทางหนึ่ง อาจหมายถึง ความหมายของเศรษฐศาสตร์ที่คิดรวมเอาปัจจัยด้านอื่นเข้าไปรวมด้วย เช่น สังคม วัฒนธรรม ประเพณี พฤติกรรมของคน กฎหมาย การเมือง(ความเกี่ยวข้องกับรัฐ) และพิจารณาถึงปมหลังของแต่ละทฤษฎีด้วย อีกทั้งเป็นการศึกษาและวิเคราะห์โครงสร้างของระบบมากกว่า ที่จะพิจารณาแต่ในเชิงคณิตศาสตร์และตรรกะบนการตั้งสมมติฐาน

การศึกษา เศรษฐศาสตร์การเมือง จึงเป็นการคิดและวิเคราะห์เชิงบูรณาการ ที่ผสมผสานปัจจัยทางเศรษฐกิจ-สังคม-การเมืองเข้าด้วยกัน ทั้งนี้เพื่อสร้างสรรค์และพัฒนาองค์ความรู้เชิงบูรณาการ (integrated body of knowledge) เพื่อให้สามารถชี้นำทางวิชาการเศรษฐศาสตร์การเมืองแก่ทุกกลุ่มคนและชนชั้นในสังคมได้

ดังนั้น เศรษฐศาสตร์การเมือง ไม่จำเป็นต้องหมายถึง “เศรษฐศาสตร์มาร์กซิสต์” (Marxist Economics) แต่เศรษฐศาสตร์มาร์กซิสต์ เป็นสาขาหนึ่งของเศรษฐศาสตร์การเมืองเนื่องจากวิชาการเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy) เกิดขึ้นก่อนเศรษฐศาสตร์มาร์กซิสต์ โดยเฉพาะงานของ **อดัม สมิท (Adam Smith)** ที่รู้จักกันดี คือหนังสือ **the Wealth of Nations** หรือหนังสือเศรษฐศาสตร์การเมืองที่ถือเป็นเล่มครูของวิชาการเศรษฐศาสตร์ ทั้ง**เศรษฐศาสตร์คลาสสิก (Classic Economics)** เศรษฐศาสตร์มาร์กซิสต์ และ**เศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก (Neo-classic Economics)**

ความหมาย และขอบเขตของวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง (2)

อีกทั้ง เศรษฐศาสตร์การเมือง ให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับแนวทางการศึกษาแบบประวัติศาสตร์ คือในเมื่อความเป็นจริงของสังคมและวัฒนธรรมมนุษย์คือการเปลี่ยนแปลง การศึกษาที่จะเข้าถึงความเป็นจริงได้ก็จะต้องเน้นศึกษาที่กระบวนการที่มีการเปลี่ยนแปลงนั้นคือ การศึกษาแบบประวัติศาสตร์

นอกจากนั้น การศึกษาแบบประวัติศาสตร์ ยังทำให้ผู้ที่ศึกษามีความหวังด้วยว่าเป็นไปได้ที่สังคมของเราจะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ปรากฏการณ์ที่เราศึกษาสังคมที่เราศึกษาไม่จำเป็นจะต้องคงอยู่ มีลักษณะความสัมพันธ์ในสังคมแบบที่เราเห็นอยู่ขณะนี้ตลอดไป สังคมและวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงได้ และเราสามารถมีส่วนช่วยผลักดัน สังคมไปในทางที่เราพึงปรารถนาได้ ทำให้การศึกษาสังคมมีความหมาย และมีผลต่อการสร้างสังคมอนาคตที่พึงปรารถนา

เศรษฐศาสตร์การเมือง นั้นมีความแตกต่างกับ เศรษฐศาสตร์กระแสหลัก ในแง่ที่ของการอธิบาย กล่าวคือ เศรษฐศาสตร์การเมืองนั้นจะมองในอีกด้านหนึ่งของเรื่องเดียวกันกับที่นักเศรษฐศาสตร์กระแสหลักกำลังพยายามอธิบายอยู่ แต่แทนที่จะใช้ทรัพยากรเป็นตัวเล่าเรื่อง กลับใช้ “ความขัดแย้ง” (Conflict) ระหว่างกลุ่มต่างๆ เป็นตัวเล่าเรื่อง เช่นเดียวกันกับที่ Karl Marx ใช้ความขัดแย้งทางชนชั้นเป็นตัวเล่าเรื่องระบอบทุนนิยม

ความหมาย และขอบเขตของวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง (3)

ตัวอย่างเช่น นักเศรษฐศาสตร์กระแสหลักจะสนใจว่ารัฐควรจะลงทุนสร้างรถไฟฟ้าจำนวนกี่สายในเส้นทางใดบ้างจึงจะได้ประโยชน์กับระบบเศรษฐกิจมากที่สุด โดยอาจคำนึงถึงเรื่องการลดการใช้รถยนต์ส่วนบุคคล การประหยัดเวลาเดินทาง การที่ประชาชนได้อยู่กับครอบครัวมากขึ้น ขณะที่นักเศรษฐศาสตร์การเมืองซึ่งสนใจในเรื่องความขัดแย้งจะมองในประเด็นที่ว่าโครงการรถไฟฟ้าอยู่ภายใต้ความขัดแย้งทางอำนาจระหว่างประชาชนในเมืองกับเด็กนักเรียนที่ต้องการอาคารเรียนอีกนับร้อยหลัง ผู้ป่วยที่ต้องการโรงพยาบาลอีกนับร้อยแห่ง หรือควรหรือไม่ที่จะเป็นการลงทุนในกรุงเทพฯ ที่มีสาธารณูปโภคทางเลือกมากมาย ขณะที่บางแห่งในชนบทไม่มีแม้แต่ถนนที่ดีที่จะทำให้ชาวบ้านเดิน

สรุป คือ เศรษฐศาสตร์กระแสหลักจะใช้ทรัพยากรเป็นตัวเล่าเรื่องหรืออธิบายปรากฏการณ์ แต่ เศรษฐศาสตร์การเมือง จะใช้ความขัดแย้งต่างๆ เป็นตัวเล่าเรื่องหรืออธิบายปรากฏการณ์

ตัวอย่างประเด็นปัญหาในเชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง เช่น

อะไรเป็นบ่อเกิดของความมั่งคั่งโดยรวมของผู้คน (source of all wealth)

ระบบเศรษฐกิจควรจะเปิดเสรี หรือ ควรจะมีการแทรกแซงประเทศควรจะผลิตสินค้าและบริการแบบไหน (เพื่อให้ไม่ขาดดุลบัญชีเดินสะพัด)

อะไรคือสาเหตุของวิกฤติเศรษฐกิจ (economic crisis)

อะไรกำหนดวัฏจักรเศรษฐกิจ (business cycle)

ปัญหาเรื่องการกระจายรายได้

ความหมาย และขอบเขตของวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง (4)

เศรษฐศาสตร์ หรือ economy มาจากภาษากรีก 2 คำ คือ Oikos แปลว่า บ้านเรือน และ Nomos แปลว่า กฎในขั้นต้น

ดังนั้น Economy จึงหมายถึง การจัดการปกครองเคหสถานอย่างชาญฉลาดและเป็นธรรมให้เกิดผลดีแก่คนทั้งครอบครัว (รุสโซ, 1953) จากนั้นความหมายขยายออกไปตามการพัฒนาของชุมชน ครอบครัว-หมู่บ้าน-เมือง-รัฐ ทำให้ความหมายครอบคลุมถึงการจัดการปกครองของรัฐ

ในวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ บอกว่าจุดเริ่มต้นเศรษฐศาสตร์เกิดขึ้นจากความไม่สมดุล และความไม่สมดุลในทางเศรษฐศาสตร์นี้เกิดขึ้นระหว่างสิ่ง 2 สิ่ง คือ

1) ทรัพยากรหรือสิ่งที่ใช้สนองความต้องการของมนุษย์นั้นมีอยู่จำนวนจำกัด

2) ความต้องการของมนุษย์ที่มีไม่จำกัด

เมื่อทั้ง 2 สิ่งนี้ไม่สมดุลกัน กล่าวคือ ความต้องการของมนุษย์นั้นมีมากกว่าทรัพยากรหรือสิ่งที่ใช้สนองความต้องการของมนุษย์เสมอ ซึ่งในทางเศรษฐศาสตร์จึงเรียกรณีนี้อีกว่า “**ปัญหาการขาดแคลน**” ก็คือ ขาดแคลนทรัพยากรที่จะมาใช้ผลิตสินค้าและบริการเพื่อสนองต่อความต้องการของมนุษย์นั่นเอง ดังนั้นวิชาเศรษฐศาสตร์จึงเกิดขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

ความหมาย และขอบเขตของวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง (5)

ดังนั้น เศรษฐศาสตร์ จึงเป็นวิชาสาขาสังคมศาสตร์ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับวิธีการที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด มาทำการผลิตสินค้าและบริการ (Goods and Service) ต่างๆ ขึ้นเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ซึ่งมีอยู่อย่างไม่จำกัด

ถ้าพิจารณาจากความหมายของวิชาเศรษฐศาสตร์ก็จะพบได้ว่า ในมุมมองของนักเศรษฐศาสตร์นั้น ให้ความสำคัญกับทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดบนโลกนี้ว่า ทำอย่างไรจึงจะให้ใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และสามารถสนองตอบต่อความต้องการของมนุษย์ได้มากที่สุด

โดยในความหมายของคำว่าเศรษฐศาสตร์ข้างต้นนี้จะมีคำ 2 คำ ที่ต้องรู้และเข้าใจในความหมายอย่างถ่องแท้ คือ

- 1) ทรัพยากร ทรัพยากรการผลิต หรือ ปัจจัยการผลิต (factors of production)
- 2) สินค้าและบริการ (Goods and Service)

ความหมาย และขอบเขตของวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง (6)

1) ทรัพยากร ทรัพยากรการผลิต หรือ ปัจจัยการผลิต (factors of production)

คำว่า “ทรัพยากร” ในทางเศรษฐศาสตร์ จะใช้อีกคำว่า “**ปัจจัยการผลิต**” ซึ่งปัจจัยการผลิตถือว่าเป็นจำนวนจำกัดหรือมีอยู่อย่างจำกัด โดย ปัจจัยการผลิตแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

(1) **ที่ดิน (Land)** หมายถึงที่ดิน และทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ ที่อยู่บนดินและใต้ดิน ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ป่าไม้ ภูเขา แร่ธาตุ ต่างๆ เรียกว่าปัจจัยการผลิตประเภทที่ดิน และหากใครมีที่ดินและต้องการรายได้จากที่ดิน ผลตอบแทนจากมีที่ดิน ก็คือ ค่าเช่า(rent)

(2) **แรงงาน (labor)** หมายถึง แรงงานของมนุษย์เท่านั้น (กำลังกาย กำลังใจ กำลังสติปัญญา) เพื่อคิดจะผลิตสินค้าและบริการ ดังนั้นผู้ที่มีแรงงานหรือเป็นเจ้าของแรงงานนั้นๆ ผลตอบแทนจากการใช้แรงงานนั้นคือ ค่าจ้าง หรือเงินเดือน (wage or salary)

(3) **ทุน (Capital)** หมายถึง สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้ร่วมกับปัจจัยการผลิตอื่นๆ ในการผลิตสินค้าและบริการ ทุนกับเงินทุนในทางเศรษฐศาสตร์นั้นแตกต่างกัน ทุนในที่นี้ ได้แก่ เครื่องจักร อุปกรณ์การผลิต อาคารโรงงาน ดังนั้นต้องมีเงินทุนก่อนถึงจะมีทุนเหล่านี้ และผลตอบแทนเจ้าของของทุนเหล่านี้ คือ อัตราดอกเบี้ย(interest)

(4) **ผู้ประกอบการ** หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่รวบรวมปัจจัยการผลิตทั้งหมด เพื่อทำการผลิตสินค้าและบริหาร ซึ่งผลตอบแทนที่ผู้ประกอบการต้องการ ก็คือ กำไร โดยตัวผู้ประกอบการเป็นได้ทั้งรัฐและเอกชน

ความหมาย และขอบเขตของวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง (7)

2) สินค้าและบริการ (Goods and Service)

คือ สิ่งที่ได้จากการทำงานร่วมกันของปัจจัยการผลิตทั้ง 4 ประเภท โดยในทางเศรษฐศาสตร์จะแบ่งสินค้าและบริการออกเป็น 2 ประเภท คือ

(1) เศรษฐทรัพย์ คือ สิ่งค่าที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยต้องใช้ปัจจัยการผลิต ดังนั้นจึงต้องมีราคาขาย มีจำนวนจำกัด

(2) ทรัพย์เสรีหรือสินค้าไร้ราคา คือ สินค้าพวกนี้เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ ได้มาฟรีเช่น น้ำ อากาศ แสงแดด ไม่ต้องใช้ปัจจัยในการผลิต ต้องการเท่าไรก็มีจำนวนเพียงพอ

การศึกษาเศรษฐศาสตร์นั้นมี 2 แขนงใหญ่ๆ คือ

(1) เศรษฐศาสตร์มหภาค Macro Economic

(2) เศรษฐศาสตร์จุลภาค Micro Economic

ความหมาย และขอบเขตของวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง (8)

(1) เศรษฐศาสตร์มหภาค *Macro Economic*

คือ การศึกษาเศรษฐกิจทั้งระบบ สนใจเศรษฐกิจในภาพรวม ตัวอย่างเช่น รายได้ประชาชาติ อุปทานมวลรวมและอุปสงค์มวลรวม การลงทุน การจ้างงาน การว่างงาน เงินเฟ้อ การเติบโตของเศรษฐกิจ การพัฒนาเศรษฐกิจ นโยบายการเงินและนโยบายการคลัง ราคาสินค้าและบริการทั้งหมด การใช้จ่ายของรัฐบาล เป็นต้น

(2) เศรษฐศาสตร์จุลภาค *Micro Economic*

คือ การศึกษาเศรษฐศาสตร์ในหน่วยย่อย สนใจพฤติกรรมขององค์ประกอบพื้นฐานในระบบเศรษฐกิจซึ่งรวมถึง ตลาดแต่ละตลาดและตัวแทนทางเศรษฐกิจ (เช่นครัวเรือน หน่วยธุรกิจ ผู้ซื้อ ผู้ขาย การกำหนดราคาสินค้าแต่ละชนิด ต้นทุนและปริมาณการผลิตสินค้าแต่ละชนิด)

ความหมาย และขอบเขตของวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง (9)

นอกจากนี้ยังสามารถจำแนกออกตามการวิเคราะห์ปัญหาได้แก่

เศรษฐศาสตร์วิเคราะห์ หรือเศรษฐศาสตร์ตามความเป็นจริง (Positive economics)

- แสวงหาความรู้ความเข้าใจในปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจ โดยใช้ข้อเท็จจริงข้อมูลจริง หรือทฤษฎีที่คิดมาแล้วและเราให้การยอมรับ

เศรษฐศาสตร์นโยบาย หรือเศรษฐศาสตร์ตามที่ควรจะเป็น (Normative economics)

- การตัดสินคุณค่า ว่าควรหรือไม่ควร โดยการนำทฤษฎีมาประยุกต์ใช้

สำหรับประเด็นหลัก ๆ ที่เศรษฐศาสตร์ให้ความสนใจจะอยู่ที่การจัดสรรทรัพยากร การผลิต การกระจายสินค้า การค้า และการแข่งขัน

โดยหลักการแล้วคำอธิบายทางเศรษฐศาสตร์จะถูกนำไปประยุกต์ใช้เพื่ออธิบายปัญหาที่เกี่ยวข้องกับทางเลือกภายใต้ข้อจำกัดด้านความขาดแคลนมากขึ้นเรื่อย ๆ หรืออาจจะเรียกได้ว่ามีการกำหนดมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ให้กับทางเลือกนั้น ๆ นั่นเอง

ในมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยธุรกิจของประเทศอุตสาหกรรมส่วนใหญ่จะนิยมสอนทฤษฎีเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก ที่เรียกว่า เศรษฐศาสตร์แบบสำนักคลาสสิกใหม่ (Neo - Classical Economics) ทั้งนี้เศรษฐศาสตร์กระแสหลักจะวิเคราะห์ถึง "ความเป็นเหตุเป็นผล-ความเป็นปัจเจกชน-ดุลยภาพ" ตรงกันข้ามกับเศรษฐศาสตร์ทางเลือกที่เน้นวิเคราะห์ "สถาบัน-ประวัติศาสตร์-โครงสร้างสังคม" เช่น เศรษฐศาสตร์การเมือง

ความหมาย และขอบเขตของวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง (10)

ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เป็นสิ่งที่ทุกประเทศต้องเจอ สาเหตุเพราะทรัพยากรในทุกๆ ประเทศในโลกมีอยู่อย่างจำกัด ซึ่งนั่นเลยทำให้เกิดปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจนี้ขึ้นมา อันได้แก่

(1) **เราจะผลิตอะไร (What)** คือ เมื่อเรามีทรัพยากรอย่างจำกัด เราจะผลิตอะไรที่ดีที่สุด ที่ตรงความต้องการของมนุษย์มากที่สุด

(2) **ผลิตอย่างไร (How)** คือ กระบวนการที่เราใช้ในการผลิตสินค้า จะผลิตอย่างไร จะใช้ปัจจัยการผลิตสัดส่วนเท่าไร โดยใช้ต้นทุนให้น้อยที่สุด

(3) **ผลิตเพื่อใคร (for Whom)** คือ เมื่อผลิตสินค้าออกมาแล้วใครจะเป็นคนซื้อ เพราะถ้าผลิตสินค้าและบริการออกมาแล้ว เหลือหรือขายไม่ได้ ก็แสดงว่าเราใช้ทรัพยากรไม่มีประสิทธิภาพ

ฉะนั้น ทุกประเทศต้องคิดถึงปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจทั้ง 3 อันนี้ เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความหมาย และขอบเขตของวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง (11)

ระบบเศรษฐกิจ

ในโลกนี้เราสามารถแบ่งระบบเศรษฐกิจออกเป็น 4 ระบบ คือ

- (1) ระบบเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์
- (2) ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม (Socialism)
- (3) ระบบเศรษฐกิจแบบผสม (The mixed economy)
- (4) ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม (Capitalism)

ซึ่งแต่ละระบบจะมีความแตกต่างกัน และแต่ละระบบจะบ่งบอกถึงความสามารถในการใช้ทรัพยากรในการผลิตที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็น What, How, for Whom การตัดสินใจใช้แก้ปัญหาพื้นฐานก็จะแตกต่างกัน

ดังนั้น ระบบเศรษฐกิจต่างๆ จึงมีหลักเกณฑ์เบื้องต้นในการพิจารณาคือ

- กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเป็นของส่วนรวมหรือบุคคล
- การตัดสินใจพื้นฐานทางเศรษฐกิจเป็นของส่วนรวมหรือบุคคล
- การจัดสรรทรัพยากรและผลผลิตผ่านกลไกตลาดหรือโดยการบังคับ

ความหมาย และขอบเขตของวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง (12)

(1) ระบบเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์

ในระบบนี้ การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจจะดำเนินไปตามแผนงานที่รัฐบาลได้วางเอาไว้ ดังนั้น กิจกรรมตาม What How, for Whom รัฐบาลเป็นผู้ตัดสินใจแก้ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจทั้งหมด โดยรัฐบาลเป็นเจ้าของทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิตทั้งหมด (ที่ดิน แรงงาน ทุน และผู้ประกอบการ) และที่สำคัญ ระบบนี้ กลไกราคาไม่มีบทบาท สำหรับระบบนี้

ข้อดี คือ ไม่เกิดการได้เปรียบ เสียเปรียบของประชาชนในเชิงเศรษฐกิจเกิดความเสมอภาค เพราะรัฐเป็นผู้แจกจ่ายผลผลิต ให้แก่บุคคลต่างๆ ในสังคมโดยเท่าเทียมกันไม่เกิดการผูกขาดทางเศรษฐกิจโดยผลิตรายใด

ข้อเสีย คือ ฐานะทางเศรษฐกิจมีน้อยกว่าระบบทุนนิยม เพราะประชาชนเป็นลูกจ้างของรัฐ ประสิทธิภาพในการผลิตสินค้าและบริการไม่พัฒนาเจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร ทั้งนี้เพราะขาดแรงจูงใจในการผลิต ไม่มีผลกำไรที่เป็นสิ่งล่อใจสิทธิและเสรีภาพของประชาชนถูกจำกัดโดยรัฐบาลการดำเนินงานล่าช้าเพราะต้องผ่านขั้นตอนต่างๆ มากมาย

สำหรับ ประเทศที่พอจะอนุโลมให้เป็นแบบอย่างของระบบเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์ ได้แก่ สหภาพโซเวียต (ซึ่งปัจจุบันล่มสลายไปแล้ว) สาธารณรัฐประชาชนจีน ทั้งนี้เนื่องจากระบบเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์จริงๆ นั้นเป็นเพียงอุดมคติยังไม่มีประเทศใดก้าวไปถึง

Notice : ระบบเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์พัฒนามาจากแนวความคิดทางเศรษฐกิจของคาร์ล มาร์ค (Karl Marx) นักเศรษฐศาสตร์ผู้ซึ่งได้รับสมญานามว่า “บิดาแห่งลัทธิคอมมิวนิสต์” และวาลาดีเมียร์ อิลยิช อัลยานอฟ (Vladimir Ilyich Ulyanov) หรือที่รู้จักกันโดยทั่วไปในนามของ เลนิน (Lenin) นักปฏิวัติโซเวียต ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงการปกครองและนำระบบเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์มาใช้กับสหภาพรัสเซียเป็นประเทศแรก

ความหมาย และขอบเขตของวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง (13)

(2) ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม

ในระบบนี้รัฐบาลจะเข้าไปควบคุมการผลิตสินค้าและบริการในส่วนสำคัญ หรือรัฐบาลเป็นผู้ตัดสินใจแก้ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจในส่วนที่ทั้งหมด ดังนั้นเอกชนมีอำนาจเพียงนิดหน่อยในตัดสินใจผลิตสินค้าเล็กๆ เพียงบางอย่าง ทั้งนี้เพื่อแก้ไขปัญหาความแตกต่างด้านฐานะระหว่างคนรวยและคนจน กลไกราคาไม่มีบทบาท สำหรับระบบนี้

ลักษณะสำคัญของระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม ได้แก่- รัฐคุมการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจทุกรูปแบบ- ไม่มีการแข่งขันเกิดขึ้น-รัฐสั่งการผลิตคนเดียว- มีการวางแผนจากส่วนกลาง

ข้อดี คือ สร้างความเสมอภาคด้านฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลในสังคม ประชาชนได้รับสวัสดิการจากรัฐบาลกลาง โดยเท่าเทียมกันและสามารถกำหนดนโยบายเป้าหมายตามที่รัฐบาลกลางต้องการได้

ข้อเสีย คือ ประชาชนขาดแรงจูงใจในการทำงาน เศรษฐกิจของประเทศอาจเผชิญวิกฤติหารัฐกำหนดความต้องการผิดพลาดและการไม่มีระบบแข่งขันแบบทุนนิยมทำให้ไม่มีการพัฒนาสินค้าและบริการใหม่ๆ

ประเทศที่ใช้ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม เช่น เกาหลี ลาว เวียดนาม

Notice : ระบบเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์ เริ่มต้นโดย Karl Marx ซึ่งตีพิมพ์ผลงานชื่อ Das Kapital ปี 1848 โดยเนื้อหาสรุปได้ว่า ถึงแม้ระบบตลาดเสรีจะก่อให้เกิดความมั่งคั่ง แต่ความมั่งคั่งดังกล่าวจะตกไปเป็นของนายทุนซึ่งมีอยู่ไม่กี่คนในสังคม ส่วนกลุ่มแรงงาน ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ และเป็นผู้ที่ต้องทำงานหนักเพื่อสร้างความมั่งคั่งนั้น กลับยังคงยากจนอยู่ต่อไป ซึ่ง Karl Marx ได้เสนอให้รัฐบาล เป็นผู้กำหนดการบริโภค ปริมาณการผลิตและราคาให้แก่สังคม โดยเสนอระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมหรือระบบวางแผนจากส่วนกลาง (central planning)

ความหมาย และขอบเขตของวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง (14)

(3) ระบบเศรษฐกิจแบบผสม

ในระบบนี้ รัฐบาลและเอกชนร่วมกันแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และกลไกราคามีบทบาทในการจัดสรรทรัพยากร

ซึ่งระบบนี้เป็นระบบเศรษฐกิจที่ผสมระหว่าง ระบบทุนนิยมกับสังคมนิยม มีรัฐเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตหรือควบคุมการผลิตขนาดใหญ่ แต่ปัจจัยการผลิตส่วนใหญ่เป็นของเอกชน การกำหนดราคาสินค้าและบริการขึ้นกับกลไกแห่งราคาของตลาด

ลักษณะสำคัญของระบบเศรษฐกิจแบบผสม ได้แก่

- เอกชนมีเสรีภาพในการแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจได้เต็มที่ - มีการแข่งขัน แต่รัฐอาจแทรกแซงการผลิตได้บ้าง
- รัฐดำเนินกิจการบางอย่างในรูปของรัฐวิสาหกิจ เช่น สาธารณูปโภค (ไฟฟ้า ประปา)
- มีการวางแผนจากส่วนกลางและมีสวัสดิการจากรัฐ

ประเทศที่ใช้ระบบเศรษฐกิจแบบผสม เช่น ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ บรูไน กัมพูชา พม่า เป็นต้น

Notice: ระบบเศรษฐกิจแบบผสมนี้เริ่มขึ้นโดย John Maynard Keynes ซึ่งตีพิมพ์ผลงานชื่อ General Theory of Employment, Interest, and Money ในปี 1936 โดยเนื้อหาสรุปได้ว่า รัฐบาลเป็นผู้จัดหา “สินค้าสาธารณะ” (Public goods) ให้แก่สังคมในขณะที่การผลิตสินค้าและบริการเพื่อการบริโภคเป็นหน้าที่ของภาคเอกชน โดยมีกลไกตลาดเป็นผู้จัดการ

ความหมาย และขอบเขตของวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง (15)

(4)ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม (ปล่อยเสรีเต็มที่)

ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม เป็นระบบเศรษฐกิจที่เปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปเลือกตัดสินใจดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามความสามารถและโอกาสของตนโดยอาศัยตลาดและราคาในการเลือก โดยรัฐหรือเจ้าหน้าที่จากส่วนกลางมีบทบาทเกี่ยวข้องน้อยมาก

ลักษณะสำคัญของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ได้แก่

- ทรัพย์สินและปัจจัยการผลิตเป็นของเอกชน
- เอกชนเป็นผู้ดำเนินการกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยผ่านกลไกราคา และมีกำไรเป็นแรงจูงใจที่สำคัญ
- มีการแข่งขันเป็นรากฐานของระบบเศรษฐกิจ
- รัฐไม่เข้าแทรกแซงทางเศรษฐกิจ มีบทบาทเพียงการรักษาความสงบเรียบร้อย ความ ยุติธรรม เพื่อให้เอกชนมีความมั่นใจในการทำธุรกิจ

ข้อดี คือ ประชาชนสามารถใช้ความรู้ความสามารถ โอกาส ความคิดริเริ่ม ของตนในการผลิตและบริการเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจของตนได้อย่างเต็มที่

ข้อเสีย คือ จากความสามารถและโอกาสของบุคคลที่แตกต่างกัน ทำให้มีระดับรายได้แตกต่างกัน นำไปสู่ปัญหาการกระจายรายได้ระหว่างคนรวยกับคนจน

ส่วนการผลิตในระบบทุนนิยมเป็นที่มาของการแข่งขันกันผลิต นำไปสู่การทำลายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติจนกลายเป็นปัญหาของโลกปัจจุบันประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น อังกฤษ สิงคโปร์

Notice: เศรษฐกิจแบบทุนนิยม เริ่มต้นโดยนักเศรษฐศาสตร์สำนักคลาสสิก ผู้ที่วางรากฐานทางเศรษฐศาสตร์ คือ Adam Smith ตีพิมพ์ผลงานชื่อ The Wealth of Nations ในปี 1776 ซึ่งได้อธิบายการทำงานของระบบเศรษฐกิจว่า ผู้บริโภคต้องการซื้อสินค้าในราคาถูก ผู้ผลิตต้องการขายสินค้าในราคาแพง จะก่อให้เกิด “มือที่มองไม่เห็น” (invisible hand) อันได้แก่ “กลไกตลาด” (market mechanism) ที่จะทำให้การจัดสรรทรัพยากรมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยปราศจากการแทรกแซงของ “มือที่มองเห็น” (visible hand) คือ รัฐบาล

ความหมาย และขอบเขตของวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง (16)

หน่วยเศรษฐกิจ

หน่วยเศรษฐกิจ หมายถึง บุคคลหรือองค์กรต่าง ๆ ซึ่งเป็นผู้ประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจและกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตทางเศรษฐกิจ หน่วยเศรษฐกิจประกอบด้วย 4 กลุ่มใหญ่ ๆ แต่ละหน่วยมีลักษณะ องค์ประกอบ หน้าที่ และเป้าหมาย แตกต่างกันไป ดังนี้

(1) หน่วยครัวเรือน

จะทำหน้าที่ในการบริโภคสินค้าและบริการ หน่วยครัวเรือนจะบริโภคสินค้าได้ก็ต้องมีเงินถึงจะไปซื้อสินค้าและบริการได้ หน่วยครัวเรือนไม่ใช่ผู้ผลิต ดังนั้นหน่วยครัวเรือนต้องหารายได้เพื่อไปซื้อสินค้าและบริการ การที่จะได้รายได้มานั้นคือ ต้องขายปัจจัยการผลิต นั่นคือ ที่ดิน แรงงาน ทุน เพื่อแลกเปลี่ยนรายได้มา เมื่อมีรายได้ถึงจะไปแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการมา ดังนั้น จุดมุ่งหมายของหน่วยครัวเรือน ก็คือความพอใจสูงสุด

(2) หน่วยธุรกิจ

ทำหน้าที่ผลิตสินค้า ไม่ได้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตทุกอย่าง ดังนั้นหน่วยธุรกิจต้องซื้อปัจจัยการผลิตจากหน่วยครัวเรือนมา เพื่อผลิตสินค้าและบริการ เช่น แรงงาน ดังนั้น จุดมุ่งหมายของหน่วยธุรกิจ ก็คือ กำไร

ความหมาย และขอบเขตของวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง (17)

(3) หน่วยรัฐบาล

ทำหน้าที่ดูแล ออกกฎระเบียบเพื่อให้ประชาชนและประเทศอยู่อย่างสงบ และบางอย่างที่หน่วยรัฐบาลจำเป็นต้องผลิตสินค้าและบริการ เช่น ขสมก. สลากกินแบ่งรัฐบาล สุรา โรงงาน ยาสูบ และที่สำคัญคือดูแลความมั่นคงของประเทศ

(4) หน่วยต่างประเทศ

ทำหน้าที่ดูแลในเรื่องของการนำเข้าส่งออกสินค้าให้กับประเทศ บางอย่างประเทศผลิตไม่ได้ หน่วยต่างประเทศก็ต้องนำเข้ามา และบางอย่างที่เราผลิตขึ้นมาและต้องส่งออกหน่วยต่างประเทศก็จะทำหน้าที่นี้

โดยทั้ง 4 หน่วย จะต้องมีความสัมพันธ์กันเสมอจะอยู่หน่วยเดียวไม่ได้ โดยต้องมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งเราเรียกว่า ความสัมพันธ์ของหน่วยเศรษฐกิจ โดยความสัมพันธ์นี้จะแบ่งออกเป็น 3 ระบบ คือ ความสัมพันธ์ในระบบเศรษฐกิจแบบปิดไม่มีรัฐบาล ความสัมพันธ์ในระบบเศรษฐกิจแบบปิดมีรัฐบาล และ ความสัมพันธ์ในระบบเศรษฐกิจแบบเปิด

ความหมาย และขอบเขตของวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง (18)

สำหรับในประเด็นหลัก ๆ ที่เศรษฐศาสตร์ให้ความสนใจจะอยู่ที่การจัดสรรทรัพยากร การผลิต การกระจายสินค้า การค้า และการแข่งขัน เป็นต้น

โดยหลักการแล้วคำอธิบายทางเศรษฐศาสตร์จะถูกนำไปประยุกต์ใช้เพื่ออธิบายปัญหาที่เกี่ยวข้องกับทางเลือกภายใต้ข้อจำกัดด้านความขาดแคลนมากขึ้นเรื่อย ๆ หรืออาจจะเรียกได้ว่าการกำหนดมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ให้กับทางเลือกนั้น ๆ นั่นเอง

ในมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยธุรกิจของประเทศอุตสาหกรรมส่วนใหญ่จะนิยมสอนทฤษฎีเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก ที่เรียกว่า เศรษฐศาสตร์แบบสำนักคลาสสิกใหม่ (Neo - Classical Economics) ทั้งนี้ เศรษฐศาสตร์กระแสหลักจะวิเคราะห์ถึง "ความเป็นเหตุเป็นผล-ความเป็นปัจเจกชน-ดุลยภาพ" ตรงกันข้ามกับเศรษฐศาสตร์ทางเลือกที่เน้นวิเคราะห์ "สถาบัน-ประวัติศาสตร์-โครงสร้างสังคม" เช่น เศรษฐศาสตร์การเมือง

จบการบรรยาย

Q&A